Scris de Pr. Serafim Rose
Luni, 21 Decembrie 2020 11:47

Țarul Nicolae I

În continuare vom discuta despre o cu totul altă perspectivă, și anume problema tradiționalismului, a mișcării anti-revoluționare din Rusia. Vom începe cu Țarul Nicolae I iar mai apoi vom face niște comentarii mai generale despre tradiția anti-revoluționară din Rusia.

Așa cum am spus deja în lecția precedentă, Nicolae I a fost un monarh exemplar, în cea mai pură tradiție a absolutismului rusesc. Nu exista nici constituție, nici parlament. Regele domnea deasupra tuturor, Țarul domnea deasupra tuturor. Nicolae era familiarizat cu Revoluția. A mers să-l vadă pe Owen și experimentul lui pentru că era foarte interesat în a îmbunătăți condiția supușilor săi. În timpul domniei sale, Revoluția Industrială abia începea să pătrundă în Rusia, deși avea un impact mult mai redus decât în Apus. Țarul studiase cu atenția Revoluția și studiase faptele lui Ludovic al XVI-lea, așa că avea o înțelegere mai complexă asupra a ceea ce urma să întreprindă.

Vom cita câteva din afirmații care apar în cartea lui Nicholas Talberg, care a fost profesor la Jordanville.
Odată ajunși cu istoria noastră la Rusia, vom observa ceva foarte diferit. Toți gânditorii apuseni, toți foarte limpezi, aparțin fie tradiției catolicei fie celei anglicane. Văd dincolo de Revoluție destul de clar, dar aparțin în continuare tradiției occidentale, care este mai degrabă raționalista. Le lipsește un fel de rădăcina mai adâncă în tradiție. Iar la ceilalți, chiar și la acest istoric (Talberg) care a murit nu cu mulți ani în urmă, se poate observa în ceea ce scrie că este puternic înrădăcinat în tradiția ortodoxă. Din acest motiv, concluziile sale nu sunt doar concluziile cuiva care a reflectat serios asupra problemei, ci sunt concluziile cuiva care simte ce este tradiția religioasă, religia ortodoxă și tradiția politică.

Majoritatea afirmațiilor citate de el provin de la contemporanii lui Nicolae I, care, la rândul său, atunci când scrie, se poate observa cât de conservator era. Și asta nu doar în gândirea sa, ci și în viața particulară; tot sufletul său era orientat astfel. Încă mai există astfel de ruși.

„Pentru Împăratul Nicolae I, de la primele ore ale domniei sale a început să se manifeste zelul de a opune cu fermitate Rusia acelor nenorociri înfricoșătoare care o amenințau din cauza superficialității criminale a așa-zișilor decembriști. Această luptă entuziastă a țarului a luat sfârșit 30 de ani mai târziu în Războiul Crimeei (când a apărat patria în fața dușmanilor din exterior care amenințau Rusia)”, atunci când a și murit.”

Nicolae I a fost înainte de orice un om principial și cu simțul datoriei. „Împăratul Nicolae era cu totul pătruns de conștiința datoriei. În timpul războiului pentru apărarea patriei (în timpul invaziei napoleoniene), pe când avea 16 ani, era foarte nerăbdător să meargă în armată.
Mi-e rușine, spunea el, să stau degeaba, ca o ființă inutilă pe fața pământului, nici măcar capabil să mor o moarte curajoasă.”
„Cu șase ani înainte de a urca pe tron, a fost îngrozitor de tulburat, până la punctul de a izbucni în lacrimi, când Împăratul Alexandru (fratele său mai mare) i-a mărturisit intenția sa de a părăsi tronul și de a-i ceda împărăția lui Nicolae (cu toate că mai exista un frate mai mare decât el, Constantin – n.P.S.R.) ca urmare a faptului că fratele lor Constantin nu dorea să fie rege”.
Nicolae avea să scrie mai târziu în jurnal despre discuția avută cu țarul: „Conversația s-a încheiat, dar eu și soția mea eram într-o stare care ar putea fi comparată cu senzația pe care o are cineva care merge liniștit pe un drum plăcut, mărginit de jur împrejur de flori, înconjurat de cele mai frumoase priveliști, când, dintr-odată se deschide un hău sub picioarele lui, spre care este tras de o putere inexorabilă și care nu-l lasă nici să se dea la o parte nici să se întoarcă.”

De la bun început acesta a fost sentimentul pe care l-a încercat când a aflat că va deveni țar. Și simțea că este o povară uriașă, iar el nu dorea să fie țar. Puteți vedea deosebirea imediat:

revoluționarii se luptau să-i îndepărteze pe toți pentru ca ei singuri să stea în frunte; pe de altă parte, avem acest guvernământ, bazat pe autoritatea ereditară – cel care nu dorește împărăția o primește și trebuie să conducă. Dar vedem deja că există o șansă mult mai mare ca în condițiile acestea poporul să aibă parte de un conducător drept.

Domnia sa a început cu revolta decembriștilor, un grup de ofițeri infectat de idei revoluționare. „Astfel le-a vorbit ofițerilor seniori ai gărzii imperiale strânși de el în dimineața zilei de 14 decembrie când revolta a devenit publică:
Sunt liniștit pentru că am conștiința curată. Domnilor, știți că nu am dorit coroana. Cred că nu am nici experiența, nici abilitățile necesare pentru a purta o asemenea povară grea, dar din moment ce Domnul mi-a încredințat-o, și aceasta este și dorința fraților mei, ca și legea fundamentală a pământului, sunt hotărât să o apăr și nimeni din întreaga lume nu o poate smulge din mâinile mele. Știu care îmi sunt obligațiile și voi fi în stare să le împlinesc. Țarul rus, în caz de nenorocire, trebuie să moară cu sabia în mână. Dar, oricum ar sta lucrurile, fără să întrevăd prin ce mijloace vom fi capabili să ieșim din această criză, vi-l încredințez pe fiul meu în grija voastră.

În timpul rebeliunii decembriste, care nu a avut caracterul sângeros al Revoluției Franceze – era vorba doar de un grup de ofițeri care au cerut o constituție și au fost repede dispersați prin determinarea țarului – el a mers chiar în mijlocul nemulțumiților, în fruntea trupelor sale. Din câte îmi aduc aminte, cei cinci lideri ai revoluției au fost spânzurați iar restul au fost trimiși în surghiun. Rugat să aibă milă de ei, Nicolae a răspuns: „Legea îmi poruncește să-i pedepsesc și nu voi apela la dreptul de clemență care îmi aparține. Rămân neclintit în hotărârea mea. Sunt obligat să dau această lecție Rusiei și Europei”.

Studiind în tinerețea sa istoria, Nicolae a fost în special interesat de Revoluția Franceză. La acel moment a afirmat: „Regele Ludovic al XVI-lea nu și-a înțeles obligațiile, iar din acest motiv a fost pedepsit. A fi milos nu înseamnă a fi sclav. Suveranul nu are dreptul de a-i ierta pe dușmanii statului.” În 1825 decembriștii erau dușmanii și împăratul i-a pedepsit. „În același timp în care menținea un regim strict, suveranul a manifestat o mare grijă pentru acești rebeli, de care era legat prin legile generale privind deținuții.”

Observăm și în acest caz o nouă diferență între regimul țarului și, nu doar revoluționarii care îi omoară pe oameni fără niciun fel de milă, dar și față de liberali.

„A scris de mână o notă pentru a-i fi înmânată comandantului de la închisoarea Petru și Pavel:

Deținutul Rileiev ar trebui pus în închisoarea Alexeievski, dar mâinile sale nu ar trebui legate. Trebuie să primească hârtie de scris și orice îmi va scrie va trebui să-mi fie adus zilnic. Deținutul Karhovski trebuie să aibă condiții mai bune decât restul celor închiși. Trebuie să primească ceai și tot ceea ce își mai dorește. Voi plăti din banii mei întreținerea lui. Batenkov trebuie să aibă un regim de detenție cât mai ușor posibil deoarece este bolnav și rănit. Serghei Muraviev trebuie ținut sub un arest strict, conform hotărârii dumneavoastră; e bolnav și slăbit. Va primi tot ceea ce are nevoie. Un doctor îl va examina în fiecare zi, iar rănile sale trebuiesc îngrijite.

Apoi, toți cei arestați și deținuții au primit din ordinul țarului mâncare mai bună, tutun, cărți religioase, iar un preot a primit încuviințarea să vină să aibă discuții duhovnicești cu ei. Nu le era interzis să corespondeze cu rudele, însă, desigur, doar prin intermediul comandantului. Cu alte cuvinte, acesta le citea scrisorile.
„În noaptea de 19 decembrie, Țarul i-a trimis soției unuia dintre acești revoluționari, Rileiev, 2.000 de ruble și o scrisoare încurajatoare din partea soțului ei. La rândul său, femeia i-a scris soțului său închis:

Prietenul meu, nu știu cum să-ți descriu în cuvinte mila nemăsurată a împăratului nostru. În urmă cu trei zile, țarul mi-a trimis scrisoarea ta și, imediat după, 2.000 de ruble. Învață-mă cum să-i mulțumesc părintelui patriei.”
După ce vinovații au fost condamnați, în mai puțin de un an Țarul Nicolae le-a redus pedepsele. Principala cale prin care își exercita mila era prin decrete secrete. Împlinirea acestora i-a încredințat-o agentului său, generalul Leparski:
„Mergi împreună cu comandantul la Nerchinsk (Siberia) și ușurează-le situația celor de acolo. Ai sprijinul meu total pentru acest lucru. Știu că vei fi în stare să armonizezi datoria serviciului (adică, faptul că sunt deținuți – notă P.S.R.) cu milosârdia creștină”.
Leparski a îndeplinit întocmai hotărârile suveranului său, iar prin această acțiune și-a câștigat dragostea decembriștilor și a consoartelor lor. Pentru deținuți și soțiile lor, toate lucrurile bune făcute de Leparski ei le-au pus pe seama inimii sale bune fără să-și dea seama că acesta nu făcea cu mare bucurie altceva decât ceea ce i se poruncise de către suveranul său!

Observăm aici duhul milei creștine, complet străin de comunism, socialism, liberalism și chiar de ceea ce făceau monarhii obișnuiți din Apus.

În viața Țarului Nicolae I s-au petrecut câteva întâmplări care arată o atitudine deosebită față de întreg procesul de guvenare. Avea o abordare diferită față de regii obișnuiți în relația cu supușii. Un astfel de eveniment s-a petrecut în 1849, „în timpul unei parade desfășurate în luna mai, la care au fost prezenți peste 60.000 de soldați și mulți spectatori. În timpul marșului ceremonial,

în timp ce trecea batalionul al doilea al legiunii Yegerski (Țarul era, desigur, acolo pregătit să-i salute pe soldați – n. P.S.R.), al cărei comandant era (prințul) Lvov, Țarul, cu vocea sa inimitabilă, care era destul de puternică, a poruncit: „Să se oprească parada!”. Întregul regiment s-a oprit înmărmurit. Printr-un semn al mâinii, suveranul a oprit muzica și l-a chemat pe Lvov în afara grupului de soldați și i-a spus: „Lvov, din cauza unei greșeli regretabile, ai suferit pe nedrept, tu fiind complet nevinovat”.
Acesta, fusese, acuzat că luase parte la conjurația în care a fost implicat și Dostoievski: un grup de oameni care îl studiau pe Fourier și discutau despre răsturnarea statului. Printr-o eroare, Lvov a fost confundat cu altcineva de către țar. Iar aici, în fața a 60.000 de soldați și a sute de mii de spectatori, țarul Nicolae I și-a cerut iertare:
„Îți cer iertare în fața soldaților și a oamenilor. Pentru numele lui Dumnezeu, uită tot ce ți s-a întâmplat și ia-mă în brațe.” Odată cu aceste cuvinte, suveranul a descălecat și l-a sărutat cu putere de trei ori pe Lvov. Pupându-i mâna împăratului, Lvov s-a întors fericit la locul său. La comanda Țarului, marșul s-a reluat.
„În acel moment cei care au văzut ce se întmplase și au auzit vocea suveranului, au simțit în inimile lor ceva ce nu poate fi numit exaltare. Era ceva dincolo de acest sentiment. Sângele s-a oprit a mai curge în vene, văzându-l pe suveranul întregii Rusii oprindu-se și cerându-și iertare de la un simplu ofițer.”

Vedem și cu altă ocazie aceeași atitudine. O femeie, al cărei soț a fost închis tot din cauza unui complot revoluționar, l-a oprit pe suveran când inspecta niște instituții. El i-a permis să se apropie și să-i înmâneze o petiție din care a început să citească. Era o cerere prin care îi solicita să aibă milă de soțul ei care luase parte la revolta poloneză și care din acest motiv fusese trimis în Siberia.
Apropos, cei care erau trimiși în Siberia beneficiau de un regim foarte relaxat. Aveau propriile case, erau bine hrăniți, plus toate celelalte facilități.

„Suveranul a ascultat cu atenție, iar femeia plângea. După ce a citit petiția, țarul i-a dat-o înapoi și i-a spus tăios: nu-i pot oferi soțului tău nici iertarea nici o pedeapsă mai ușoară. După care i-a strigat vizitiului să meargă mai departe. Când s-au întors, împăratul s-a retras în biroul său. Imediat după întoarcerea sa, l-a chemat pe un ofițer, Bibikov, să vină la el cu un raport. La intrarea în birou exista o ușă dublă. După ce a trecut de prima ușă, intenționând să o deschidă pe a doua, Bibikov, s-a dat un pas înapoi stupefiat. În micul coridor dintre cele două uși, stătea suveranul și tremura, plângând în hohote. Din ochi îi curgeau lacrimi mari. Ce s-a întâmplat cu domnia voastră, maiestate, a murmurat Bibikov.
Oh, Bibikov, dacă ai ști cât de greu este să nu poți să ierți! Nu-l pot ierta acum pe acest om, pentru că ar fi o dovadă de slăbiciune, dar vino la mine peste ceva timp cu un alt raport despre acest revoluționar. ”

Se poate observa cum țarul se folosea de strictețea absolută, și asta deoarece el știa că

slăbiciunea conduce la răsturnarea guvernului. Revoluționarii tocmai din asta se hrănesc, adică din liberalismul care pătrunde în state și îi face pe guvernanți să spună: „Ei bine, noi credem aceleași lucruri ca și voi. Aproape aceleași lucruri. Lucrăm spre îndeplinirea aceluiași obiectiv, așa că vă vom ierta și totul va fi bine.”
În locul acestei atitudini, țarul Nicolae a preferat să fie în același timp foarte strict și foarte iertător. Când condițiile erau de așa natură încât mila sa să nu treacă drept o slăbiciune față de revoluționari – iar în felul acesta mișcarea revoluționară să ia amploare – atunci el era extrem de milos. Se poate vedea că inima sa compătimea pentru acești oameni, însă simțul datoriei nu-i dădea voie să facă ceea ce ar fi fost spre paguba întregului popor.

Atitudinea sa față de popor este diferită față de ce se întâmplă în Apus acolo unde reprezentanții poporului au o relație cu totul rece cu subiecții și cetățenii. Chiar și în cazul regilor apuseni care guvernează oameni cu tot felul de credințe diferite, nu există o căldură specială. Poate că în unele monarhii occidentale mai există acest sentiment însă el se pierde rapid.

Domnia lui Nicolae I „a fost ceva foarte asemănător unei familii. Era ceva foarte patriarhal. Țarul avea o relație foarte paternală cu supușii săi. Fiind foarte sever și amenințător cu dușmanii împărăției, era în același timp milos și plin de dragoste pentru supușii săi buni și credincioși. În mesajele sale către popor și soldați el se referea adesea la ei ca la „copiii mei”.”

Odată pe când călătorea, a dorit să li se adreseze cu predilecție anumitor trupe. „A venit la corturile unde stăteau aceștia și le-a poruncit: „Trupele mele, copiii mei, veniți la mine, fiecare, exact cum sunteți îmbrăcați.” Acest ordin a fost îndeplinit întocmai: unii au venit în uniformele lor, alții în paltoane, restul în izmene. Mulți dintre ei s-au aliniat în jurul suveranului și țareviciului.
„Dar Zaboga unde este?” a întrebat țarul.
Acesta era un subofițer care se distinsese recent.
„Aici sunt, maiestatea voastră”, s-a auzit peste capul suveranului vocea puternică a lui Zaboga, care, doar în izmene, se cățărase într-un copac pentru a-l vedea mai bine pe țar. Împăratul i-a cerut să coboare. Și, când aproape că a căzut la pământ din copac, iar apoi s-a ridicat, împăratul l-a sărutat pe frunte și i-a spus:
„Du-le asta tuturor camarazilor tăi pentru curajul lor”.
Philpson, comandantul cartierului general, care era de față a afirmat:
„Această scenă, atât de sinceră și spontană, a produs asupra trupelor o impresie mult mai profundă decât orice discurs elocvent pe care l-ar fi putut susține”.”

Sub vechiul sistem de guvernare era, desigur, posibil, să existe o astfel de relație umană între rege și supușii săi. Bineînțeles că principalul ingredient în această relație spirituală era credința

ortodoxă. Iată în continuare ce nota țarul în jurnalul său pe 14 martie, ziua în care a trebuit să-i înfrunte pe decembriști.
„Rămas singur, m-am întrebat ce să fac și, după ce mi-am făcut cruce, m-am lăsat în mâinile lui Dumnezeu așa că m-am decis să merg acolo unde este pericolul cel mai mare.” Mai târziu a recunoscut că în acel moment, în afară de această hotărâre nu avea niciun alt plan de acțiune, decât să se încreadă în Dumnezeu.

Altădată în timp ce călătorea a căzut de pe cal și și-a dislocat umărul, în timp ce rămase doar cu una dintre ordonanțe. „Cred că mi-am rupt umărul. E bine. Asta înseamnă că Dumnezeu mă trezește. Nu trebuie să-ți faci niciun fel de planuri fără să nu-I ceri Lui ajutorul mai întâi.”

Când un rege gândește astfel, asta arată că autoritatea sa nu este absolută. Teoretic, autoritatea sa este absolută, dar deasupra sa îl pune pe Dumnezeu.

În ceea ce îl privește pe urmașul său la tron, Alexandru, cel care va deveni Alexandru al II-lea, el afirma: „Vorbeam despre Sasha (Alexandru) și ne gândeam amândoi că arată o mare slăbiciune de caracter și se lasă foarte ușor pradă distracțiilor. Sper mereu că va depăși această stare pe măsură ce crește, astfel încât, dat fiind caracterul său foarte bun, ne putem aștepta la foarte multe de la el. Dar fără tăria de caracter, va eșua deoarece munca sa de împărat nu va fi mai ușoară decât a mea. Ce mă salvează pe mine? Bineînțeles că nu talentele mele. Eu sunt un om simplu, dar nădejdea în Dumnezeu și hotărârea fermă de a acționa sunt tot ceea ce am. ”

La sărbătoarea celor 25 de ani de domnie ai săi, când oamenii l-au înconjurat și îl slăveau, fiica sa a venit la el și i-a spus:
„Nu ești fericit acum, tată? Nu ești mulțumit de tine însuți?” Iar el i-a răspuns:
„De mine?” Și arătând cu mâna spre ceruri, a spus: „Eu nu fac decât să sparg lemne”.
Prin comparație, tocmai aceasta este ceea ce ne caracterizează în special pe noi americanii: satisfacția față de noi înșine. Țarul nici măcar nu avea așa ceva. Era conștient că slujea pentru altceva.

Iată comentariile despre Nicolae I ale unui scriitor spaniol din anii ‘50 ai secolului al XIX-lea, un anume Vidal.
„În general, nu este de mirare că problema orientală (ceea ce îi frământa la acea vreme pe diplomații europeni, și anume problema Turciei – n. P.S.R.) nu poate fi rezolvată de aceia care adesea se lasă orbiți de teoriile șubrezi ale așa numiților reprezentați guvernamentali. Dacă,

însă, ne uităm cu puțină atenție și lipsă de pătimire la caracterul diplomației ruse, vom vedea imediat o diferență enorma, care a fost dintotdeauna prezentă, între, pe de o parte, abilitatea guvernului rus, și pe de altă parte paradoxurile guvernului nostru popular reprezentativ. Intrigile și banii sunt agenții care, mai mult decât orice altceva, influențează guvernele noastre".
Știm, de pildă, că în acea epocă Anglia, Franța și toate celelalte țări erau foarte ocupate să-și trimită agenți, să facă achiziții și toate celelalte acțiuni comerciale, gândindu-se doar la interesele lor naționale înguste, rupând tratate ca și cum ar fi fost niște bucăți de hârtie, dacă puteau să scape nepedepsite.
„Din cauza faptului că peste tot și întotdeauna vedem, cu puțin excepții, niște nulități în posturile cele mai înalte ale administrației, în fruntea armatei, în corpurile diplomatice și chiar în profesoratul din universități. Guvernul rus nu urmează aceste modele foarte precare. În administrația lor intră doar cei mai buni oameni fără să acorde atenție opiniilor politice particulare, originii lor șamd. Pe scurt, guvernul rus a urmat întotdeauna această practică, în timp ce reprezentanții noștri nu știu nimic despre asta..."

„După ce s-a luptat cu Islamul atât de multe secole, Europe creștină îi sare în ajutor și l-a luat sub oblăduirea sa când era pe punctul de a se destrăma. Sub pretextul impunerii unei bariere în calea despotismului, își ascute sabia pentru apărarea unui alt despotism."

Autorul se referă aici, bineînțeles, la faptul că puterile apusene au sprijinit Turcia sub pretextul că Țarul este marele pericol, când în fapt ele încercau să-și extindă puterea.
S-a întâmplat chiar ca în timpul Războiului din Crimeea,Țarul să fie binevoitor și să ia partea ortodocșilor din Balcani și a grecilor, știind că englezii și francezii se vor opune doar pentru a-i sta Rusiei împotrivă. Nicolae conta pe împăratul Austriei, care îi era, cred, văr și care îi garantase că va fi de partea lui. Dar Habsburgii au descoperit că era mai bine din punct de vedere diplomatic să fie de partea apusenilor așa că și-au încălcat înțelegerea. Țarul i-a scris Împăratului Austriei, spunându-i: „Nu-mi spune că vei lupta sub semiluna turcească. E de ajuns că-i văd pe barbarii de englezi și francezi făcând-o, însă tu, vărul meu, se presupune că ești de partea monarhiei."
Această trădare l-a rănit adânc, deoarece un rege își dăduse cuvântul și nu l-a ținut din motive politice, în timp ce el spre comparație, își ținea mereu promisiunile.

Autorul spaniol continuă: „Prejudecățile îi forțează pe ziariștii noștri să vorbească despre Împăratul Nicolae ca despre un soi de despot, cineva amorezat de propria onoare, care, din pricina capriciilor personale și a mândriei nemărginite însângerează, chipurile, propriul popor, în același timp în care distruge echilibrul de putere european și bună starea întregii lumi. Însă în realitate nu sunt foarte mulți regi în zilele noastre care să merite într-adevăr laudă, atât pentru darurile lor cât și pentru virtuțile publice și private. Împăratul Nicolae a fost un om devotat, un tată blând și grijuliu, un prieten și un monarh credincios, care s-a îngrijit cu toate puterile sale de fericirea supușilor săi. Toate fiicele și nepoții săi au trăit la curtea sa, cu excepția Marii Ducese

Olga. Oamenii îi binecuvântau numele și întreaga Europă îi este datoare pentru păstrarea ordinii, amenințată acum de lipsa de măsură și aroganța acestui fioros Napoleon al III-lea."

Provenind din afara Rusiei este o mărturie interesantă. Bineînțeles că în Rusia țarul era foarte iubit de toată lumea, mai puțin de revoluționari.

Să examinăm acum felul în care moarte un astfel de monarh. Avem o mărturie completă a ultimelor sale clipe. Doctorul care l-a îngrijit a afirmat: „De când mi-am început practica medicală nu am mai văzut o moarte ca aceasta. Nici măcar nu consideram posibil ca o conștiință a obligației îndeplinite precis să se unească într-o asemenea măsură cu o determinare nestrămutată a voinței chiar în momentul fatal când sufletul se eliberează de învelișul pământesc și se duce să se odihnească în fericirea veșnică. Repet, aș fi considerat acest lucru imposibil dacă nu aș fi avut ghinionul de a trăi și a-l vedea pe acest om murind."

„Împărăteasa Alexandra Feodorovna i-a spus țarului (care era gata să moară – notă P.S.R.) că ar trebui să primească Sfânta Împărtășanie. Țarul era neliniștit de faptul ca va trebuie să primească Sfintele Daruri așezat și neîmbrăcat în totalitate. Duhovnicul său, protoprezbiterul Vasili Vazhanov, a afirmat că în viața sa le-a predicat multor muribunzi săraci, dar nu a văzut niciodată o asemenea credință ca a Împăratului Nicolae I, care a triumfat asupra morții ce se apropia."
Un alt martor ocular al ultimelor ore din viața suveranului a fost de părere că dacă un ateu ar fi fost adus atunci în camera țarului acela s-ar fi transformat într-un credincios.

După Împărtășanie, regele a afirmat „Doamne, primește-mă în pace". Împărăteasa a spus „Tatăl Nostru", iar când a rostit cuvintele favorite ale împăratului „facă-se voia Ta", acesta a spus: „Întotdeauna, întotdeauna". Apoi, de mai multe ori a repetat rugăciunea „Acum slobozeşte pe robul Tău, după cuvântul Tău, în pace".

„După care, suveranul a dat toate indicațiile necesare pentru înmormântarea sa. A cerut să fie cât mai puține cheltuieli posibile. A interzis ca locul în care va fi depus să fie drapat cu negru, (deoarece nu era un obicei ortodox – notă P.S.R.), a cerut ca în sicriu, lângă el să fie icoana Maicii Domnului Hodighitria, cu care a fost binecuvântat la naștere de către Împărăteasa Ecaterina (bunica sa, Ecaterina a II-a – n. P.S.R.). Și-a binecuvântat copiii, iar pe cei care nu erau prezenți i-a binecuvântat de la distanță. Marea Ducesă Olga Nicolaevana, pe care o iubea atât de mult, a simțit această binecuvântare paternă în locul său de reședință, la Sttutgart. Țarul i-a chemat lângă el pe cei mai apropiați prieteni ai săi. Moștenitorului tronului i l-a

recomandat în mod special pe contele Alderburg, spunându-i: Acest sfetnic mi-a fost prieten apropiat vreme de 40 de ani. În ceea ce îl privește pe contele Orloff a spus: Tu singur știi tot ceea ce trebuie făcut. Nu e nevoie să-ți mai spun nimic altceva. I-a mulțumit damei de companie favorite a Împărătesei, Madame Rorburg, pentru grija acordată țarinei în ultimii ani. Iar în mesajul de despărțire către ea i-a spus: Îmbrățișează pentru mine iubitul meu Peterhof..."

„Toate rapoartele venite din partea armatei pe care a comandat-o a ordonat să fie înmânate țareviciului. Apoi a cerut să fie lăsat singur pentru o vreme. „Trebuie să fiu singur acum pentru a mă pregăti de momentul final. Vă voi chema când vine vremea", a spus el. Ma târziu, Împăratul i-a chemat pe anumiți grenadieri, și-a luat adio de la ei, cerându-le să transmită urările sale finale către cei care nu erau de față. L-a rugat pe țarevici să salute din partea sa gărzile, armata și în special pe aceia care apăraseră Sevastopolul (decesul său a survenit tocmai când Rusia pierdea Războiul din Crimeea – notă P.S.R.). „Spune-le că voi continua să mă rog pentru ei pe lumea cealaltă", l-a rugat țarul. A ordonat să fie trimise ultimele telegrame din partea sa către Sevastopol și Moscova cu aceste cuvinte:
Împăratul moare și își ia adio de la Moscova.
La ora 8.20, un alt duhovnic, Părintele Boris a început să-i citească rugăciunile pentru cei aflați pe patul de moarte. Suveranul a ascultat cu atenție cuvintele rugăciunii, făcându-și semnul crucii din când în când. În momentul în care preotul i-a dat crucea pentru a o săruta, suveranul muribund a spus: nu cred să fi făcut vreodată în viața mea rău în mod conștient."

Spre comparație, observați cum Francis de Assisi spune „nu recunosc niciun păcat în mine", în timp ce țarul afirmă că „nu crede să fi făcut vreun rău conștient în viața sa". Cu alte cuvinte, și-a mărturisit toate păcatele și acum își dă seama că este plin de păcate dar crede că nu a făcut în fapt răul conștient.

„Ținea în mâna sa mâna împărătesei și a țareviciului, iar când nu a mai putut vorbi, și-a luat adio printr-o licărire din ochi. La ora 10 și-a pierdut puterea de a mai vorbi, însă înainte de a muri a început să vorbească din nou. I-a cerut țareviciului să o ridice pe una dintre prințese care stătea în genunchi, deoarece sănătatea ei nu-i permitea. Unele dintre ultimele cuvinte i-au fost adresate țareviciului: „ține de tot, ține de tot", fiind însoțite și de un gest hotărât. Apoi a început agonia, iar Sfânta Liturghie a luat sfârșit în biserica de la palat."

Tiutcheva avea să scrie: „Înainte de a-și da sufletul, șuieratul a devenit din ce în ce mai puternic. Respirația i-a devenit din ce în ce mai greoaie și mai sporadică. În cele din urmă, convulsiile i-au atins fața și capul i-a fost aruncat pe spate. Au crezut că acela e sfârșitul, iar cei din jurul său au lăsat să le scape un strigăt de disperare. Dar împăratul și-a deschis ochii, i-a ridicat spre cer, a zâmbit și a spus că totul s-a terminat. Văzându-l murind, atât de neclintit și

evlavios, nu puteai să nu te gândești că Împăratul a presimțit moartea de foarte multă vreme și s-a pregătit pentru asta.”

Arhiepiscopul Nicanor de Cherson a afirmat următoarele despre moartea împăratului: „Moartea sa a fost o imagine a morții unui creștin, deoarece era un om al pocăinței, în deplină putere a facultăților sale, și a unei bărbății nestrămutate.”

În testamentul său, a scris: „Mor cu inima recunoscătoare pentru toate lucrurile bune cu care Dumnezeu a binevoit să mă răsplătească în această lume care trece, cu o iubire arzătoare pentru mărita noastră Rusie pe care am slujit-o până în ultimele clipe cu toată priceperea de care am fost în stare, cu credință și dreptate. Îmi pare rău că nu am putut face lucrurile bune pe care le-am dorit sincer. Fiul meu îmi va lua locul. Îl voi ruga pe Dumnezeu să-l binecuvânteze pentru o asemenea chemare grea în care intră, pentru ca el să întărească Rusia pe baza fermă a fricii de Dumnezeu. O, dă-i Doamne ei (Rusiei – n. P.S.R) să ajungă să-și împlinească buna sa așezare interioară și toate pericolele din exterior vor dispărea. În tine, Doamne, îmi caut scăparea să nu rămân de rușine.”
În testament îi spune din nou țareviciului: „Ține cu strictețe de tot ceea ce Biserica noastră spune. Ești tânăr și lipsit de experiență și te afli la vremea când patimile se dezvoltă, dar să-ți aduci mereu aminte că trebuie să fii un model de evlavie, și să îți duci viața în așa fel încât să fi un exemplu viu (pentru oameni – n. P.S.R.). Fii milostiv și deschis față de toți cei nefericiți, dar nu cheltui bani dincolo de resursele bugetului (Foarte evlavios! – n. P.S.R.). Disprețuiește toate felurile de calomnii și zvonuri, și teme-te să mergi contra conștiinței tale. Fie ca Domnul cel tot milostiv să te binecuvânteze. Pune-ți toată nădejdea (doar) în El. Nu te va lăsa câtă vreme te vei întoarce constant la el.”

Țarul Ortodox, anti-revoluția

Istoricul S.S. Tatișcev avea să-l descrie astfel pe țarul Nicolae I: „A înțeles și a definit precis originea tripartidă a existenței noastre istorice: ortodoxie, autocrație și popor. A implicat această formulă consistent în politicile sale personale nu doar intern, ci și extern. Credea în Sfânta Ruse, în chemarea ei către lume, a muncit pentru binele ei și a păzit-o neobosit pentru a-i apăra onoarea și demnitatea.”

Tiutchev în notele sale, „Rusia și Revoluția”, avea să scrie: „Cu această ocazie, dați-mi voie să fac următoarea observație: cum se face că, dintre toți suveranii Europei și, de asemenea, dintre figurile politice care au condus continentul în ultimii ani, nu s-a găsit decât un singur monarh

care a recunoscut și a dezvăluit marea iluzia a anilor 1830 și care, de atunci încolo, singur în Europa și probabil singur printre cei din jurul său, a refuzat să se supună revoluției. În acel moment (1848) din fericire, a existat un suveran pe tronul Rusiei în care a fost întrupată ideea Rusă, iar în situația mondială actuală singură ideea Rusă a fost distinctă de mediul revoluționar, putând analiza faptele prezente în el. Dacă Nicolae ar fi murit în 1850 nu ar mai fi apucat să trăiască în vremea dezastruosului război cu Franța și Anglia, care i-a scurtat viața și care a aruncat o umbră neguroasă asupra domniei sale. Dar această umbră există doar pentru contemporanii săi. În lumina istoriei fără părtinire Nicolae rămâne ca unul dintre cei mai apreciați și curajoși regi."

Ajutorul dat Austriei a rămas fără nicio răsplată

„În ale sale „Gânduri și Amintiri", prințul Otto Bismark spune: în istoria statelor europene cu greu poate fi găsit un alt de exemplu de monarh cu o putere imensă care a acordat un ajutor unui stat vecin, de felul celui pe care Împăratul Nicolae I-a acordat Austriei. Văzând situația periculoasă în care se găsea în 1849, monarhul Rusiei a venit în sprijinul său cu 150.000 de trupe, a înăbușit revolta din Ungaria, a restabilit puterea regilor și și-a rechemat înapoi trupele, fără să ceară din partea Austriei niciun fel de concesii, niciun fel de compensație și nici măcar să aducă în discuție controversatele probleme orientală și poloneză."

„În Ungaria și la Olmutz, împăratul Nicolae a acționat cu convingerea că el, ca reprezentant al principiului monarhist, era chemat de soartă să declare război revoluției care se apropia din Apus. Era un idealist și și-a rămas credincios sieși în toate momentele istorice."

„Celebrul general A. Dyugamel scria: Tronul nu a fost ocupat vreodată de un cavaler mai nobil, de un om mai cinstit. Nu a consimțit niciodată la vreo urmă de revoluție și chiar și liberalismul îi suscita neîncrederea. În funcția sa de autocrat al întregii Rusii, Împăratul Nicolae a ajuns rapid la convingerea că nu există altă salvare pentru imperiu decât alianța cu principiile conservare, iar în decursul domniei sale de 30 de ani, nu a deviat niciodată de la drumul său prestabilit."

Recunoașterea lui Louis Philip

„O confirmare a ceea ce s-a spus poate fi găsită în atitudinea suveranului față de revoluția de la 1830 din Franța și ocuparea tronului de către regele Louis Philip de Orleans, în dispreț față de

drepturile legitime ale nepotului regelui Carol al X-lea. În pofida rugăminților ambasadorului francez, Contele Pozzo din Borgo, împăratul a refuzat multă vreme să-l recunoască pe suveranul francez. În cele din urmă, argumentele contelui au fost sprijinite de cele ale ministrului rus de interne, contele Nesselrode, care i-a înmânat țarului un raport. Pe acest raport, suveranul a scris: „Nu știu ce este mai rău: o republică sau o așa-zisă monarhie”. După care a adăugat: Mă predau în fața argumentelor dumneavoastră, dar Cerul îmi este martor că este și va fi întotdeauna împotriva conștiinței mele, iar acesta este cel mai dureros lucru pe care l-am făcut.”